

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Gamle Breve

Til P. B. Feilberg til Etatsraad W. Petersen, Odense

fra C. Feilberg, fort Nützhorn, til P. B. Feilberg

Trykt som Manuskript

KØBENHAVN

TRYKT I CITYTRYKKERIET

1909

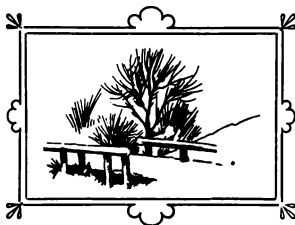
Til Landsarkivet

af Kibson.

Etatsraad P. B. Feilberg sendte til Askov Højskole i sin Tid 100 Eksemplarer af „Gamle Breve“, som han bad om maatte blive gemt, til han en Gang døde. Saa kunde de sendes ud til hans og Askov Højskolens Væner, der kunde tænkes at interessere sig for dem. Nu sender vi Dem et Eksemplar med Hilsen fra ham og

ASKOV HØJSKOLE

Samle Breve

Trykt som Manuskript

KØBENHAVN

TRYKT I CITYTRYKKERIET

1909

*Følgende Breve er skrevne:
fra Dannevirke og Dybbøl til min Onkel,
Etatsraad W. PETERSEN, Odense, 5. Re-
giments Garnisonssted, samt
fra CHARLOTTE NUTZHORN, boende hos
min Broder, Sognepræst H. F. Feilberg,
Store Vi, Flensborg, til mig.*

*Som Tillæg følger under Titel:
»Til Rye's Brigade« nogle Mindeord i
Anledning af den svenske Officers, vor
gamle Kammerats, Død i 1907.
Søborg, August 1909.*

P. B. FEILBERG.

C. Feilberg

Charlotte Cathrine Feilberg, født Nutzhorn

født 7. Juli 1836 i Kjøbenhavn
død 22. Januar 1908 i Søborg

I.

Nytaarsaften 1863 kom min Deling, ligesom de øvrige Dele af 5. Regiment, paa Grænsevagt langs Ejderen; vi, jeg og mine Folk, boede paa Gaarden Schirnau, tilhørende Hr. Mylord; nogle Kontroverser med ham i Anledning af Maden til Folkene forløb taaleligt. For det meste klingrende Frost og smukt Vejr.

29. Januar. Ransdorf. Krigen ventes. Afrejse. Kom mod Aften til Ransdorf, Oxlev Sogn. Marchen fra Schirnau gik let og hurtigt; Vejret smukt og Afskeden ikke tung; Mylord viste sig mod Slutningen ganske forekommende, forærede mig Cigarer og Pølser til Madkurven.

Gamle Mad. Mylord var meget bevæget, da jeg sagde hende Farvel; Frøken Morrison sagde mig Levvel paa Dansk.

Med Dannebrog i Spidsen, under Sang og Hurraaab drog vi derfra, og, over Passet ved Stentemølle, er vi kommet her; Drewsen og jeg bor sammen hos en Bonde, Hans Greve; her er Sofa og Lergulv, gamle Kister og elegant Maghogni Hjørneskab; Alkoveseng og Bilæggerovn!

Lørdag. Diverse Øvelser.

Søndag 31. Januar. Opbrudsordre og Afmarch til Brechendorf, hvor Ølgaard og jeg bor sammen; klart Frostvejr.

Mandag 1. Februar. I Nat dirrede Luften ved Bragene af Broernes Sprængning mod Syd; Ølgaard afsted Kl. 1¹/₂; Kavaleriet og 7. Kompagni tilbage til Brechendorf; hen paa Formiddagen kom Ordre til pludseligt Opbrud; Krigen var erklæret og Fjenden gaaet over Ejderen ved Rendsborg; en lille Afdeling Husarer havde løsnet de første Skud.

Vi samledes da hurtigt, tog Afsked med vore venlige Kvarterværter; den gamle Kone græd, da jeg gav hende Haanden, og selv var jeg ikke ubevæget.

Ordonnansen havde meldt, at en østerrigsk Kolonne nærmede sig ad Hovedvejen, og vi mente at skulle ud imod den; Geværerne blev ladede — en Mand glemte i Skyndingen at hælde Krudtet først i Bøsseløbet, og det kostede endel Besvær at faa Kuglen op igen; Efterretningen var imidlertid falsk, og vi fortsatte i Ro vor March mod Nord. Ved Lottorf stod 1. Regiment i Forpoststilling og optog os, mens vi fortsatte til Dannevirke, passerende det Terræn, som skulde forsvares omkring Skanserne 13 og 14, idet vi forøvrigt med Bekymring saa, hvormeget der fattedes i Fuldendelsen af Værkerne.

Vort Kvarter blev anvist i Husby — en halv Mils Vej nord for Stillingen; Kaptajn Rothe, hans Adjutant Ølgaard, Kaptajn Hammer, Premierløjtnant Drewsen, Ørum og jeg fik en lille Stue sammen; vi sov i Halm, frøs noget — ellers alt vel!

Tirsdag 2. Da jeg var udnævnt til Kaserneofficer ∴ den, der skal fordele Husrum og skaffe

Mad, besluttede jeg at gøre nogle Indkøb i Slesvig — Fuldmagt til Ørum. Drewsen lavede os Bøfstege, og Dagen gik roligt, indtil Major Myhre mod Aften besøgte os og kaldte Kaptajn Hammer med sig til General du Plat.

Resultatet var Ordre til at besætte Skanserne hen paa Natten. —

Jeg pakkede mit Tøj, lagde mig lidt ind i en Alkoveseng — uden Sengklæder —, og saa paa den travle Virksomhed i Stuen, indtil jeg lidt efter lidt slumrede ind; efter en Timestids Forløb blev jeg vækket af Stemmer i Stuen — Dr. Krohn var kommet og fortalte om en Træfning ved Mysunde, om en forsøgt Storm paa Skanserne, om Fjendens Nederlag og de saarede danske Officerer; det var den første haandgribelige Krigsefterretning — lysvaagen sprang jeg ud!

Lidt Kaffe drukket, en Lygte tændt, og i Mulm og Mørke gik Kompagniet til sin Plads; det var en regnfuld og kold Nat — dog, Tanken om forestaaende Kamp gav Liv og Varme!

Noget langsomt gik Tiden i den aabne Skanse, hvor ikke engang noget Blokhus beskærmede os; en lille Vagtstue, tilhørende Artilleristerne, gav under Tiden lidt Ly, men drivvaad blev man.

Onsdag 3. Formiddagen gik paa samme Maade, og først Kl. 2 om Eftermiddagen fik vi Ordre til Afmarch og kom tilbage til vort Kvarter i Husby; dog neppe fik vi Tid til at faa spist nogle halvkogte Ærter, før Alarmsignalet lød — Kompagniet stillede, og afsted gik det igen til Skanserne; vi fik et Materialhus til Disposition den Nat, og det gik taaleligt — skøndt koldt var det. Lytteposter ud-

stilledes og al Forsigtighed iagttoges. Mandskabet ved godt Mod.

Torsdag 4. Om Morgenen ved Daggry fik jeg og min Deling Ordre til at besætte en Strækning ned mod 21. Regiment; siden paa Dagen blev truffet den Ordning, at hver 8. Time skulde afløses; 3. og 4. Deling gik i Kvarter Kl. 1 om Eftermiddagen, for Kl. 9 om Aftenen at afløse de to andre Delinger af Kompagniet.

Kvarteret var denne Gang lille Dannevirke for ikke at have for lang Vej under en mulig Alarmering; det var overmaade fornøjeligt at komme ind i en Stue efter 3 Døgn's Friluftsliv! sove et Par Timer og faa sig vasket; varmt og prægtigt var det, skønt vi var stuvede sammen paa Gulvet — det samme Selskab som sidst nævnt —, og forfriskede stod vi op Kl. 8 Aften for at afløse Ørum. Alt i Orden — lidt Mad havde vi ogsaa faaet, inden Skansevagten begyndte.

Fredag 5. Frost om Morgenen. Nu rykkede Halvkompaniet herud og Kaptajn Hammer med, saa jeg er da ikke længer alene; vi besatte Strækningen henimod Nr. 12 — Fløjen af 21. Regiment; dette har i Gaar været i en lille Kamp med Fjenden ved Jagel og vist sig som et kækt Regiment.

Noget træt var man i Morgenstunden efter den gennemvaagede kolde Nat; Kaptajnen lagde sig lidt paa Ambulancebaaren og jeg kastede mig i Nærheden af ham paa nogle Grene, afhuggede til Udfyldning af en Artillerivej.

Et lille Besøg hos Naboregimentet ligesom tidligere; før var det 19. Regiment, nu altsaa 21.

Op ad Dagen nærmede Fjendens Kæde sig;

Skuddene hørt overalt derude, og undertiden pøb en Kugle hen over os. Ned ad Bustrup til kom de fjendtlige Granater og efterlod ved Sprængningen en lille hvid Sky i Luften. Løjtnant Gandil, som jeg traf, fortalte mig om Affæren ved Jagel, og var glad over, at han kunde føle sig sikker og besindig lige overfor Fjendens Kugler, som regnede ned over Kompagniet; mange var faldne ved at gaa over et Gærde under Prøjssernes Ild — deriblandt Løjtnant Rantzau.

II.

Fredag 5. Februar. Ved Middagstid fik 3. og 4. Deling Tilladelse til at gaa i Kvarter.

Klokken var vel 2, da vi naaede vort Bestemelsessted — en Gaard tæt ved Landevejen i lille Dannevirke; Dr. Trautner boede der, og hans Værelse tilligemed Bondens eget, blev overladt Staben af 2. Bataillon samt os andre Officerer; at spise lidt og vaske sig — Hovedfornøjelsen i de Dage — var snart besørget, og jeg redte da en Seng til os alle paa Gulvet ved Hjælp af nogle Knipper Halm og Dækkener; den stakkels Bondekone græd i Køkkenet ved at se sit Hus saa overfyldt af Soldater.

Tiden trak ud og Mørkningen begyndte, da der fra Halvkompagniet i Skanserne kom Melding til Kaptajn Hammer om, at han (Ørum) efter Befaling af Artillerikaptajn Moltke havde Ordre til at trække Infanteriet ud af Skansen, da et vigtigt Arbejde skulde foretages.

Hvilket Arbejde?

Det anede ingen; jeg tænkte mig Nedlægning af

Miner eller andet, og kun lidet faldt det mig ind, at Skanserne og Stillingen skulde forlades den Nat; det var en tung, uhyggelig Aften, tilbragt med Gisinger; ingen vidste noget, men alle frygtede, at en Ulykke var sket; saa kom da Ordren til Opbrud Kl. 11 — en Del Ammunition blev bragt tilbage med de fra Skanserne kommende Afdelinger og kastet i Gadekæret.

I Taushed samledes vi, i Taushed drog vi nord paa i den kolde Nat, hvis Mørke hvilede saa tungt over Nutid og Fremtid; men det uendelig lange Træn bragte Hundreder af Standsninger og Forsinkelser, saa at Lørdag Morgen kun fandt os et Par Mil nord for Slesvig.

Henad Natten var jeg gaaet noget forud for at finde Monrad og Brix ved 10. Regiment; hele Vejen havde vi truffet Marodører fra dem — jeg længtes efter at tale med en Ven.

Endelig fandt jeg da en af dem — bedrøvet og nedtrykt som vi andre — han ønskede sig en Kugle, fremfor denne tunge Gang!

Da 10. Regiment gjorde Holdt, gik jeg ind i en nærliggende Kro (Isted) for at vente til 5. kom — jeg skrev et Par Ord til min Broder i Store Vi, og medens jeg var i Færd dermed, kom Løjtnant Anker af Artilleriet ind i Stuen; det viste sig at være den Officer, der havde forsvaret Maageøen saa tappert; Kl. 3 den foregaaende Eftermiddag havde han faaet Ordre til at gaa bort, havde fornaglet et Par Kanoner, men medtaget de fleste, brændt Vognene og nedsænket Ammunitionen. Tabet havde været betydeligt — han havde kun 7 Mand usaarede af en Besætning paa 30 Mand; en Granat var gaaet igen-

nem hans Kuffert og ødelagt alt — men, som en Læge interesserer sig for en sjælden Sygdom, omtalte han med Begejstring de fjendtlige Granaters fortrinlige Konstruktion og Skudsikkerhed.

Pludselig vakte en Støj i Forstuen min Opmærksomhed; en Lyd som af ituslaaede Glas og Kopper, en Raaben af mange Stemmer og Trampen af Fødder; Døren blev revet op og ind styrtede en Afdeling Soldater — nogle for hen imod Døren med Glasvinduer, søgende at lukke den op med fortvivlet Hastværk, men opnaaede kun at knække Ruderne, andre for ind i det nærliggende Sovekammer, slog et Vindue ud og styrtede hovedkulds derigennem ud i Haven. I første Øjeblik tænkte jeg, at Fjenden havde indhentet os, og uvilkaarlig søgte jeg samme Vej som de andre, indtil Besindigheden vendte tilbage, og jeg igen gik ind i Stuen, hvor en stor Ødelæggelse var sket, og Værten stod skændende og bandende midt paa Gulvet.

Grunden til Paniken var, at en Kaptajn af 10. Regiment havde overrasket en Afdeling af sit Kompagni i Færd med at drikke Kaffe i al Gemytlighed, medens Regimentet marcherede videre; han var blevet hidsig, havde draget sin Sabel og banket løs paa de Nærmeste. Enhver havde da, grebet af en panisk Skræk, søgt at slippe ud, og saaledes styrtet over hverandre og sønderslaaet alt.

Efter at have fuldendt Brevet til min Broder, gik jeg udenfor, ventende paa 5. Regiment. Om-sider kom de; min gamle Kaptajn*) var meget træt,

*) Hammer, siden Bataillonskommandør; død som Generalinspektør for Infanteriet.

og jeg maatte støtte ham paa Resten af Vejen — en Opgave, der noget lettede den tunge Gang for mig; jeg havde et Hverv, og mine Tanker fløj ikke længer hvileløs ud over de øde Snemarker efter et Lyspunkt i den mørke Fremtid.

Aldrig glemmer jeg den Ødelæggelse, det sørgelige Indtryk af Tab og Skam, der var udbredt over alt! Styrtede Heste laa hist og her og droges med Døden; Vogne var væltede og sønderbrudte; en Del Kanoner — efterladte paa Grund af manglende Forspand — var fornaglede og kastede i Vejgrøften, og trætte Skikkelser sad paa Grusbunkerne ved Chausseens Sider, som levende Billeder paa den elendige Nats Ulykker.

Lørdag Formiddag Kl. 10 var vi naaet til Oversø; der holdtes Hvil, og jeg fik ved Skolelærerens Godhed Brevet til min Broder afsendt; jeg var glubende sulten, og det gjorde mig ondt, at min Ven Læreren ikke kunde finde paa at byde mig en Smule Mad, da der dog endnu syntes at være noget tilbage i Huset.

Kl. 11 à 11 $\frac{1}{2}$ igen paa Vej. Vort Maal var Harrislev, en lille By, nordvest for Flensborg; efterhaanden som vi nærmede os den, kom Skydningen nærmere; Geværild og Kanontorden hørtes uafbrudt. Wilsters Brigade stod mod Vest, Gerlachs Division mod Øst — vi dannede Centrum. Ikke saa snart havde vi naaet vort Kvarter i Harrislev, sammen med en Del Kavaleriofficerer, deriblandt Ritmester Lindholm, og havde begyndt at *tænke* paa tørre Strømper og en Kop Kaffe, før Alarmsignalet kaldte os ud igen. Kampen nærmede sig os, og den danske Kæde kunde allerede ses i Syd; vi stod da

beredte til at gaa frem til Mørkningen afbrød Fægtningen, og vor Tilbagegang mod Bov begyndte.

Jeg ved ikke, hvorlænge vi gik — det forekom mig, at det havde været mørk Nat i lange Tider, da en Ordonnans kom jagende efter os med Melding til Regimentskommandøren om, at et Flankeangreb paa den fjendtlige Stilling var besluttet, og at vort Regiment var udset til at deltage deri.

»De er Sønderjyde,« sagde Majoren til mig, »og er vel den, som bedst kender Egnen — tag Halvkompagniet, gaa mod Syd og skaf os Underretning om, hvor den fjendtlige Stilling er.«

»Meget vel, Hr. Major!«

Atter et Hverv, men denne Gang uhyre besværligt — Mangel paa Søvn, Hvile og Mad i et Par Døgn gjorde mig taalelig skikket til at følge Trop med Kammeraterne, men slet egnet til Løsning af en selvstændig Opgave, der krævede Tanke og Omsigt.

Det havde henad Natten begyndt at blæse, og med en pibende Lyd røg Sneen hen over Jorden, dækkende enhver Fordybning og udviskende hvert Spor, da vi tiltraadte vor ensomme Vandring, og med en fuldstændig Ringeagt for alle Eksercer-Regler gik lige løs paa enhver By og Gaard, der laa paa vor Vej; ind over Marker og Hegn gik Marchen i en stor Bue — Sydøst, Vest og Nord — for at afsøge det Terræn, der var os opgivet — lige saa ubekendt for mig som det indre Afrika. Det var svært at faa Folkene med; hvert Øjeblik sank en eller anden ned i en Snedrive, faldt sagselig sovende om paa Siden; kun Underofficerernes barske Tilraab og, hvis det ikke hjalp, Kammera-

ternes »Halen op« af Sneen forhindrede en Søvn, hvoraf Vedkommende vel neppe vilde vaagne mere.

Hvorledes jeg fandt Vej og kom tilbage til Afdelingen henad Morgenstunden er mig endnu en Gaade. Mødestedet var Faarehus Kro, hvortil vi endelig kom uden at have tabt nogen Ven og uden at have mødt nogen Fjende.

Da vi havde sat Geværerne i Pyramide, kom en af Folkene hen til mig.

»Derovre,« sagde han og pegede paa et Lys i Vest, »ligger Bolbro — det er Morbroders Hus, med Forlov at gaa derover — jeg skal være her om et Kvarter igen!«

Den stakkels Fyr troede vi var paa Fyen og drømte om sit Hjem og sine Kære!

For at melde Resultatet af min Undersøgelse, gik jeg ind i den store Krostue, hvor det mærkeligste Syn, jeg nogen Sinde har set, mødte mig. Da Kongesønnen i »Tornerose« kommer gennem Tjørneskoven til det fortryllede Slot, finder han Vagt, Tjenere, Hunde og alt sovende, hver under det Arbejde, som de sidst var i Færd med; her i den store, rummelige Sal var Officerskorpset fra nogle Regimenter samlede, siddende paa Bænke eller Stole, lænende sig op ad Væggen, liggende paa Gulvet, ingen Lyd; kun det tunge Aandedræt røbede, at disse Statuer var levende Mennesker, faldet i Søvn i den Stilling, de havde indtaget.

En Stol stod lige indenfor Døren, den var *uden Sæde*, og af den Grund mulig vraget som brugbar Hjælp til Hvile — for mig var den fortræffelig — jeg satte mig saaledes, at Hagen og Knæene stødte sammen og sov i samme Nu.

Klokken har vel været 3—4 Søndag Morgen, da Overkommandoen var bleven enig med sig selv om, at de samlede Afdelinger var *for trætte* til at foretage noget Angreb denne Morgen, og der blev givet Ordre til Tilbagegang igen ad den samme Vej, som vi nu for 4. Gang passerede, Nordpaa.

Jeg ved ikke meget om Turen. Wilsters Brigade kom forbi os engang, mens vi stod stille eller laa paa den glatte Vej — jeg tror en eller anden reddede mig fra at blive kørt over af hans Kanoner, hvad jeg forøvrigt fandt at være en ganske unødvendig Assistance, ligegyldig og uforstaaende som jeg var. Undertiden gik det lidt fremad paa Vejen, Fødderne flyttede sig mekanisk; naar den Deling, hvori jeg befandt mig, gik frem, vaagnede jeg ved at løbe Panden mod Tornystrene mod de foranværende, naar en Standsning atter fandt Sted.

Selv den længste Nat faar en Ende, og endelig begyndte vi igen at se det snedækte Landskab under en skyfuld Himmel; undertiden sneede det, mens vi langsomt drog videre. En Landsby naaedes, hvor vi gjorde Holdt en halv Timestid, mens en Kavaleriafdeling drog forbi os. I den tætpakkede Menneskemængde maatte de holde, ligesom vi — en af Dragonerne var lige ved mig, han gled af Hesten ned i en Snedrive ved Vejkanten, hvor han vedblev at sove, til Kammeraterne fik ham samlet op.

I en Kro undervejs svøbte jeg mig ind i min Kappe, mens Regimentet holdt Hvil og fik en halv Times Søvn — det forfriskede, og af Sted gik det igen. Den venlige, gamle Kone i Bomhuset ved Kjelstrupvejen, tror jeg, gav mig en anden Gang et Øjeblik Husly, jeg snakkede med hendes Børnebørn

og gav Drengen et Kompas, som glædede ham overordentligt.

Endelig hen paa Eftermiddagen naaedes Graasten; nogle af Folkene var halvt forvildede af Anstrengelse og Mangel paa Søvn, selv fejlede jeg dog intet og bad Kaptajnen om Tilladelse til at besøge Ulderup, før jeg gik til Sønderborg. Den blev givet og to Timer efter sad jeg i mit Hjem i en oplyst Stue ved et dækket Aftensbord.

Her kom imidlertid Reaktionen efter Ugens Anstrengelser, der begyndte med 3 Dages Vagttjeneste under aaben Himmel, og endte med 2 Døgn's uafbrudt March under Tilbagetoget. Jeg vilde fortælle noget om, hvad der passerede, jeg kunde i Tankerne se det altsammen, men finde Ordene til at anskueliggøre Tankerne, var mig fuldstændig umuligt, det ydre og indre Menneske var uden indbyrdes Forbindelse, og jeg maatte opgive ethvert Forsøg paa blot at forme den simpleste Sætning. Jeg forsøgte at spise, men tabte baade Ske og Gaffel, og først efter Nattens Hvile kunde jeg den følgende Morgen (Mandag den 8. Febr.) gøre Rede for Ugens Tildragelser; der var dog kun kort Tid dertil, og Kl. 8 holdt Vognen for Døren. Den skulde bringe mig ind til min Afdeling i Sønderborg, hvortil denne var ankommet den foregaaende Aften, ligesaa medtaget som jeg var, da jeg naaede mit Hjem.

III.

15. Marts. Da Nyholm, Schønheider, Haagensen og jeg havde spist til Middag hos Farver Hansen i Sønderborg, begyndte de første Granater fra Fjendens Batterier ved Vemmingbund at falde i Byen. Stor Uro og Forvirring opstod blandt Indbyggerne! En Granat knuste Taget i Baghuset, hvor vi sad mod Gaden. Den unge Pige, der syslede i Køkkenet med Kaffelavningen, kom ind med Glasskaar og Splinter paa Bakken, forvirret og forfærdet. Vi tog Børnene ned fra Loftskamret, heldigvis havde de ikke taget Skade, og vi fulgte dem op i den nordlige, sikre Bydel; min Oppasser bar en lille Pige, der var ganske fornøjet over Turen, den lyse Gade, de mange Bajonetter og Sabler, der blinkede i Solen — hun lo og klappede i Hænderne. Gud ved, hvad den raske Soldaterpige er blevet til!

17. Marts. Under Løjtnant Jacobsens Forfald*) blev det mig, der maatte skrive *Rapporten* over 4. Komp.s Deltagelse i Fægtingen; den lød saaledes:

»Efter at Kompagniet omtrent Kl. 10¹/₂ Fm. var rykket frem ad Aabenraavejen, foretoges en Bevægelse mod Ragebølskovens nordvestlige Hjørne; da Skoven ikke var stærkt besat af Fjenden, fortsattes Fremrykningen ad Landevejen indtil det Punkt, hvor Vejen gaar til Øster-Sattrup.

Her indtoges Stilling med 1. og 2. Deling i

*) Kompagnikommandør Jacobsen blev saaret i Kampen.

Kæde og 3. og 4. som Reserve; Forbindelsen vedligeholdtes med 8. Komp. paa venstre og 3. paa højre Fløj. Efter at have vekslet en Del Skud med de fra Sattrup kommende fjendtlige Afdelinger, gaves Signal til Tilbagerykning, som for 4. Komp.s Vedkommende fandt Sted i fuldkommen Orden, idet 3. og 4. Deling optog Kæden Øst for Ragebøl By. Kompagniet trak sig igennem 4. Regiment og samledes ved Pythusene.

Da 4. Regiment ogsaa trak sig tilbage, foretoges en Fremrykning og Kompagniet indtog en Stilling mod Ragebøl, hvor det holdt sig til Aften under en meget stærk Ild«.

Saaledes lød den officielle Rapport! Mit samtidige Brev til Etatsraad W. Petersen i Odense lød saaledes: »Da vi den 17. om Morgenen rykkede paa Forpost fra Sundsmark Barakker, var Vejret klart, Folkene var muntre og det gik med Sang og Klang gennem Sønderborgs Gader. Ankomsten til Højderne bag Dybbøl Mølle blev vi underrettede om, at 5. Regiment, i Stedet for at foretage den sædvanlige Afløsning, var bestemt til at udføre et Angreb paa Ragebøl Skov, der mentes at være besat af Fjenden. Efterretningen frembragte ingen nedtrykkende Virkning, og muntert drog vi af Sted i den friske, klare Morgen. 1. Bataillon bestemtes til at angribe fra venstre Side, 2. Bataillon fra højre Side forbi Ragebøl Kro og noget ud ad Aabenraavejen.

Fra Skoven mødte vi ingen Modstand; den var svagt besat, og de Patrouiller, der fandtes, tog skyndsomst Flugten.

Snart blinkede Pikkelhuerne i Solen paa Vejen

mod Sattrup. Fjendtlige Kolonner kom i rask March ned mod os, spredte sig og tog Opstilling i Terrænet. Kuglerne begyndte at pibe og fløjte, og efter at vi havde besvaret deres Udfordring, rykkede Regimentet langsomt tilbage; mærkværdig god Orden herskede i alle Afdelinger; en Del Gaarde afbrændtes, og tykke Røgskyer fordunklede snart Synskredsen.

4. Regiment var bestemt til at optage Kampen paa Ragebøl — vi skulde gaa igennem deres Linie — men hvorledes det er gaaet eller ej, vi var i Ilden bestandig og samledes sluttelig med de øvrige Afdelinger ved Pythusene uden nogen eneste Gang at være blevet afløst af det andet Regiment.

Kompagnikommandøren, Premierløjtnant Jacobsen, var en sindig og omsorgsfuld Fører. Efter nogen Hvile bag et Hegn, hvor rigtignok Kuglerne slog ned overalt, rykkede vi frem igen, besatte Ragebølvejen og et Hegn, der i Nordvest bøjer ud fra den. Ragebøl var besat af Fjenden.

Jeg har glemt at anføre, at en svensk Officer, Premierløjtnant Baumgardt (se Tillæg: Til Ryes Brigade), var blevet ansat ved Kompagniet om Morgenen. Han bragte en fortrinlig Hjælp under den lange Dags Besværligheder!

Om Formiddagen havde vi bestandig været i Virksomhed, derfor var Tiden gaaet, og man fik ikke Tid til at blive uhyggelig til Mode ved Synet af de saarede og døde eller ved Kuglernes Mængde.

Nu derimod — henad Eftermiddagen — da der intet andet var at gøre end at se og skyde paa den overlegne Fjende, var det mere besværligt at holde Humøret oppe; vi laa overmaade ekspo-

neret, og fra Batterup, Højderne ved Dybbøl og Ragebøl By kom Ilden uden at vi kunde væрге os derimod. En efter anden af Folkene saaredes, og endelig faldt Løjtnant Jacobsen selv, skudt igennem begge Ben; vi havde dengang (mod Aften) begyndt at føre Folkene i Delinger tilbage til Pythusene; det var der en mat Kugle slog imod min Hofte, efterladende nogen Lamhed og en blaa Plet. Kugleregnet var nu taget voldsomt til, det var uden Ophør, man hørte dem slaa mod Stenmuren og Jorden. Vore to Ambulancesoldater var saaredé, og inden de sidste kom tilbage fra den fremskudte Stilling ved Ragebølvejen, savnedes mangan Mand i Geledderne.

Korporal Fritz fægtede fortræffeligt, men blev tilsidst saaret og bortbragt, ligesaa Korporal Hjorth. Først ved Mørkets Frembrud samledes Kompagniet bag et Hegn Syd for Pythusene, hvor endnu en Mand blev saaret. Vi trak os da sammen med det øvrige Regiment op til Stengaarden, mens et frisk Regiment indtog Forpoststillingen.

Det var en venlig Aften at komme tilbage til Barakkerne. Taknemlig mod Vorherre lagde jeg mig til Hvile; Gud være Hjælp og Støtte for de mange, som har lidt Sorg og Smerte denne Dag!

18. Marts. Hvile og Vederkvægelse efter Gaarsdagens Kamp og Arbejde bag Skanse X.

19. Marts. Bag Skanse X til Aftenen. Det var hyggeligt at samles. Løjtnant Snertinge*) besøgte os og bragte mig Glæde ved sin velkendte Stemme.

*) Snertinge var Skoleofficer paa Frederiksberg Slot, hvor min Uddannelse fandt Sted (1861—62).

20. Marts. Med Arbejdskommando Kl. 9—12 Aften ved de nye Værker mod Broager Batterierne. Kun een Granat kastedes hen over os. Løjtnant Snertinge har overtaget Kompagniet, og glad blev jeg ved at modtage min gamle Chef igen.

Det var denne Søndag Eftermiddag en Fest at gaa gennem Sønderborg Gader, hvor alle lagde deres venlige Følelser for Dagen mod 5. Regiment. Folkene var glade, Byen var glad, og »*Den tapre Landsoldat*« rungede igennem Gaderne; vor Vej gik til Ulkebøl, hvor vi ankom Kl. 7—8 om Aftenen.

21. og 22. Marts. Ro paa Landet. Løjtnant Niensens Fødselsdag; han havde fra Vinhandler Jensen i Odense faaet en Mængde Delikatesser og trakterede os: Kaptajn Hammer, Haffner, Løjtnant Raaby og en Mængde andre, kongeligt i vor egen Lejlighed.

23. Marts. Onsdag Eftermiddag Kl. 4—5 af Sted gennem Sønderborg til Løbegravene bag Skanse X. Koldt var det, men Natten gik godt.

24. Marts. Torsdag. Om Aftenen i Barakken sammen med 3. Kompagni; meget fornøjeligt.

25. Marts. Fredag. I Skanse IX. Alle paa Benene hele Natten igennem.

26. Marts. Lørdag. Om Aftenen tilbage til Barakkerne. Det har været smukke Dage; vi har glædet os ved at se ud over Egnen og lægge Mærke til, hvorledes Foraarslivet begynder at røre sig i Naturen.

IV.

Første Paaskedag, 27. Marts. Med Arbejdskommando om Formiddagen i Færd med passive Forhindringer til Skanserne I—IV; Granater fra Broagerland kommer af og til, men man lærer at finde sig i den bestandige Knalden.

Aften. Min Afdeling har Vedetkæden foran Skanserne paa højre Fløj.

Forpostkommandøren besøgte min Feltvagt tillygemed Souschef Rosen; han fandt det besynderligt, at jeg ikke lod Feltvagten træde an og skændte derover; Undskyldning gaves vel neppe, uden den, at min Tanke var opfyldt af Ansvarret paa andre Omraader.

Anden Paaskedag, 28. Marts. Det havde først paa Natten været mørkt, men en Timestid efter Midnat brød Maanen frem; først ved den Tid kom de Herrer, jeg nævnte; jeg fulgte dem ud i Vedetkæden, besøgte den staaende Patrouille, og lyttede efter Prøjssernes Virksomhed ved Ragebøl og Batterup; da vi var naaet til Vedetpost Nr. 8 og begyndt paa Løjtnant Snertinges Vedetkæde traf vi ham selv, og jeg vendte da tilbage til Feltvagten for at udsende Afløsningen.

Surlykkegaarden laa i Ruiner, og jeg gik langsomt forbi den tilbage; neppe var Afløsningen udsendt og havde passeret Halvdelen af den første Mark, før et Par Skud tilvenstre afbrød Stilheden; flere Skud og saa en hel Salve.

Jeg kaldte Afløsningen tilbage og lod Mandskabet samle sig. Kuglerne fløj over vore Hoveder fra Kampen nogle faa hundrede Alen i Syd; vi

kunde ikke vide, naar det blev vor Tur at blive angrebet.

Nu lød et Hurra, Signaler blæstes og Stormkolonnerne brød frem; Underkorporal Hansen havde misforstaaet min Ordre til Afløsningen, det var *den* og ikke Vedetterne, der skulde returnere; disse begyndte ogsaa at komme ind, men efter en Del Ulejlighed fik jeg dem placeret igen.

Nu var Kampen i fuld Gang; Granater og Kardætsker blandede deres Larm med Geværsalver, og Kanonernes Torden rystede Luften; under Tiden trængte et jamrende Skrig sig hen til os — vore Folk i Skanserne havde truffet godt!

Maanen straaede roligt og blidt — Lysningen i Øst bebudede Dagens Frembrud — hist og her svang en Lærke sig op i Luften og begyndte saamaat at udsende sine Triller over Eggen; hvilken Forskel paa Menneskenes Strid og Vorherres Fred!

Hvorledes gik det? Blev Angrebet afslaaet? Gjaldt Fjendens Signaler Fremrykning eller Tilbagegang? Kun nogle hundrede Alen fra os rasede den bedøvende Tummel, og vi stod som uvirksomme Tilskuere — det var med en Følelse af rastløs Uro man spejdede derhen.

Dog endelig kom Solen — Granaterne fløj mod Dybbøl og Avnbjerg og tilkendegav, at de fjendtlige Kolonner fjernede sig.

Gud ske Lov for Dagen og Lyset i den mørke Uvished. Vi havde sejret, og det fjendtlige Overfald var fuldstændig mislykket.

Det havde fundet Sted gennem Slugten ved Østerdybbøl, hvor de tætpakkede fjendtlige Kolonner havde lidt overordentlig. Tidlig paa Formiddagen

kom en Parlamentær fra Fjenden — Major Krohn, hvem jeg modtog og ekspederede hans Skrivelse, om Vaabenstilstand i nogle Timer, for at opsamle de Saarede — videre; han talte lige saa godt Dansk som jeg.

Inden Vaabenhvilen indtraadte og mens endnu Kuglerne fra Venner og Fjender strøg over og om os, havde jeg et andet Besøg, lige saa rørende som det var velkomment; det var af min trofaste Mogens, der, tilligemed Madkurven, var indkvarteret bag Skanserne; han havde meget rigtig sluttet, at, da hans Løjtnant ingen Mad havde faaet i de sidste 14 Timer, kunde en Kop varm Kaffe være god — den bragte han virkelig (Kanden var indpakket i Hø) —, og skøndt jeg maatte sige ham, at Prøjsserne neppe vilde tage Hensyn til hans gode Hensigt, naar han listede sig frem langs Hegn og Gærder, maatte jeg dog tilstaa, at han paa en udmærket Maade havde løst Opgaven — baade at sørge for sig selv og mig.

Det fornøjeligste Besøg var imidlertid de to fortræffelige engelske Frivillige: Mr. Auberon Herbert og Mr. William E. Hall, der færdedes omkring, hvor Haandsrækning og Hjælp kunde behøves; de havde formodentlig faaet Tilladelse af Overkommandoen til at deltage i det daglige Arbejde, hvor Evner og Kræfter kunde strække til, uden at være ansat ved nogen bestemt Afdeling; saa saa man dem under Tiden assistere ved Ambulancen under ret alvorlige Forhold; men da Sprog og Situation ikke altid var dem lige forstaaelig, saa kunde man ogsaa blive Vidne til Misforstaaelser af den snurrigste Art, f. Eks. naar en af vore raske Jenser, liggende paa Maven bag en lille Forhøjning og skydende

paa Fjenden, pludselig blev grebet i Benene af 4 stærke Arme, indtil han — sprællende og bandende — beder vore engelske Venner at rejse ad Bloksbjerg til — han kan nok passe sig selv endnu!

V.

Søndag. I Forgaars — den 1. April — forlod 5. Regiment Kantonnementet paa Als i Vollerup og Ulkebøl, for, efter 2 Dages Hvile, igen at begive sig paa Forpost; det var Regnvejr, da vi gik, men det klarede noget op henimod Aften, og da Mørket faldt paa, var Vejret taaleligt; vor Post blev fra Kanonplacement III til Slugten øst for Skanse VI, og omtrent Kl. 9 Aften var Afløsningen besørget. Langs et Gærde var nogle Udgravninger, hvori Kompagniet blev anbragt.

Lejligheden var just ikke meget magelig — en lille Hule uden Tag, hvori 4 à 6 Mand kunde placeres, udgjorde Officers-Kvarteret; en Arbejdskommando paa 40 Mand blev afgivet, og Resten hvilede sig saa godt, som Omstændighederne tillod. Vor svenske Ven, Baumgardt, fik sig en »Sup« Kl. 12 om Natten.

Der var naturligvis ikke Tale om Søvn, da Mandskabet der — som overalt i Forpostlinien — maatte være parat til øjeblikkelig Afbenyttelse.

Min Tur til Arbejdskommando var mellem 5 og 8 om Morgen; en enkelt Granat kom og sprang i Nærheden af VI, kastende nogle Stumper omkring iblandt os; men det var kun faa, der kom, og Arbejdet ved Traverser, Løbegrave, etc. fort-

sattes uafbrudt. Kl. 9—10 blev imidlertid Skydningen livligere; Arbejdet paa denne Mærkedag — 2. April — blev opgivet, og man satte sig i »Bæverhulerne« eller spadserede omkring dem, indtil Skildvagtens »Dæk« tilkendegav Ankomsten af en Granat fra de fjendtlige Batterier.

Til Tidsfordriv foretog Snertinge, Nielsen, Baumgardt og jeg os et Arbejde, der lønnede sig vel — vi udbedrede vor Hule, fik en Smule Tag anbragt, Brystværnet forstærket, og alt ordnet paa bedste Maade for at skaffe taaleligt Husly.

Imidlertid var Bøfstegen færdig, og i al Gemytlighed satte vi os til Taffels sammen med vor Gæst, Underlæge Hørring — Kaffen blev serveret, men . . . saa var Freden ogsaa forbi!

Klokken var vel henimod 3, da en Del Granater fløj forbi VI og borede sig ind i Jorden om vore Boliger; Broager-Batterierne tog fat igen, og nu begyndte en Hvislen, Susen, Eksploderen uden Ophør. Vi forsøgte i Begyndelsen at tælle Skuddene, men det maatte snart opgives — fra Avnbjerg, Dybbøl, Ragebøl, Broager for Projektiler omkring; vort Artilleri svarede flinkt, og der var ikke mange Sekunders Pause til at udbedre vor saare maadelige Jordvold. Regner man med et lavt Tal, at 1000 Granater er slaaet ned i og omkring de nærmeste Skanser, maa man forbavses over, at vort (5. Regiment) Tab reducerer sig til nogle faa letsaaede og 2 døde (7. Kompagni). Jorden var opløjet af Granater og Granatstumper; én sprang i Hyttens Sidevæg og væltede den over os, en anden foran og overdængede os med Jord; dog, som sagt, vore Kanoner holdt Dysten ud og vi andre ogsaa.

Silde om Aftenen (2. April) drog vi til Sønderborg, der var beskudt i Løbet af Dagen; Baumgardt og jeg boede sammen i et forladt Hus, hvor vi fandt et Gæstekammer og et Par Senge; vi sov godt, trods den bestandige Beskydning.

Søndag Formiddag Frokost i den nordlige Bydel hos den venlige Mad. Bohn — Agentens Kone; vi fik et Kræmmerhus Æbleskiver med paa Vejen.

Jeg skriver dette under aaben Himmel i det nordlige Brohoved, hvor vi nu tilbringer vore Hviledage. Sønderborg brænder lige for mig; fornylig styrtede Raadhustaarnet; hele den midterste Del af Byen er et Flammehav, og mange vil i Dag blive husvilde. Kanonerne dundre foran os i Stillingen — jeg haaber, vi maa holde ud en Tur endnu — med Guds Hjælp!

5. April; Barakkerne bag Skanserne. Det er en nedrig Blæst; forresten véd jeg ikke, hvad det er i Dag — jo, jeg tror det er Tirsdag; Jorden er haard frossen, og Vinden borer sig gennem hver Aabning i Barakken. Kaptajn Klüver, Løjtnanterne Snertinge, Petersen, Schaffelitzky, Baumgardt, Aspirant Nielsen og jeg udgør Hyttens Beboere. Vi har hvilt os i Nat uden Alarmering, og befinde os overordenlig vel; jeg har vasket mig i vor forhenværende Suppeterrin, efter at have afdraget noget af Nattens Beklædning 3: 2 Par Strømper, forskellige Tørklæder, en Kavaj og en Regnkappe — foruden almindelig Beklædning. Ubarmhjertig blæser det tvers igennem Bræddevæggen ved Hovedgærdet, og jeg maatte tage Regnkappens Hætte over Hovedet i Nattens Løb.

Det foregaaende Døgn stod Regimentet paa højre

Fløj — i og omkring Skanserne IX og X; et Par Gange om Natten alarmeredes alt ved Smaaangreb og Tyskernes flove »Hurræh!«; det havde imidlertid intet at betyde og var vel nærmest beregnet paa at forstyrre vore Arbejdskommandoer. Halvdelen af Mandskabet er bestandig paa Post; den anden Halvdel sidder eller gaar med Geværer i Haanden, parat til øjeblikkelig at indtage deres Stilling; der skiftes hver halve eller hele Time, og Natten gaar saaledes hen med Smaaforandringer; lang er den rigtignok alligevel, men vi havde jo ogsaa et Skuespil til Forkortelse af Tiden, der vilde have været smukt, om ikke Tanken om alt, hvad der gik til Grunde, havde gjort det uhyggeligt — det var den brændende By! Flammerne steg og sank, bredte sig fra Hus til Hus og kastede det rødlige Skær op imod Skyerne.

Sønderborgs Ødelæggelse har jo ikke stor Betydning for vore Operationer — det er lidt generende for Overkommandoen, men i Krigens Gang og Styrken af Forsvaret kan det neppe frembringe nogen Forandring.

En Mængde Spidsprojektiler er igen kastet mod Skanse VI og VIII; jeg stod i IX og saa paa Skydningen fra de tre tyske Batterier, to i Nærheden af Dybbøl og et paa Avnbjerg; nogen væsentlig Skade blev dog ikke foraarsaget, og Antallet af Skud var ringe i Sammenligning med forleden (den 2. April) — det var den Dag aldeles forbavsende; men Folkene, og vi andre med, lærte ved denne Lejlighed at finde os til Rette lige overfor eksploderende Granater, Bly og Jernstumper og de Udbrud af Dynd og Jord, som Sprængningerne for-

aarsagede. Hvor man dog saa ud efter den Forestilling! og vor Madkurv med Smørkanden fuld af Jord!

Dog, det var jo kun Begyndelsen; Fjendens Kanoner indskydes, og en skøn Dag tager han fat paany over hele Linien.

Det er imidlertid en Fornøjelse at være Vidne til det frejdige Mod hos Mandskabet, og Troen paa, at Fjenden nok kan hente sig nogle Børst igen — ligesom forleden!

VI.

9. April, Guderup. Det var en Glæde for Folkene — og os andre da med! — en Gang at komme i rigtigt Kvarter her i Egen Sogn; næsten hver Mand er i Seng eller i alt Fald under Tag, og den lange March hertil er rigelig opvejet ved det Kvarter, der ventede os — Skade, at det kun varer to Dage, og at de to Dage forsvinder saa mærkværdig hurtigt!

Saa vidt jeg mindes slap jeg sidst ved Sønderborgs Brand, mens jeg sad paa Brohovedet lige overfor og betragtede den, søgende at udfinde, om Familier, jeg kendte, nu mistede deres Hjem, naar et nyt Hus antændtes; da Mørket faldt paa, drog vi ud ad den velbekendte Vej til Skanserne (Afstand c. 3000 Al.), men denne Gang — mod Forventning — til den i Reglen sikre højre Fløj; fra X til Vandet stod 3 Kompagnier, deriblandt vort; bag ved os den brændende By og foran den halvoplyste Skueplads for vor og Fjendens Virksomhed.

Den 5. April henimod Aften gik Toget igen ud

— denne Gang fra III til VI samt i V; Natten bragte idelige Alarmeringer — Fjenden arbejdede stærkt i de nærliggende Løbegrave; før Midnat maatte Vedetterne trækkes noget tilbage, og den fjendtlige Geværild var meget levende; Kuglerne for hen over Brystværnet fra de nyopkastede prøjssiske Skyttegrave; Lysraketter opsendtes fra Skanserne, men — mod Forventning — blev ikke nogen større Afdeling udsendt for at forstyrre Fjendens Arbejde.

Løjtnant Ravn gik derude med sine sædvanlige faste Skridt — fra Post til Post, bragte Kæden i Orden og opmuntrede Folkene til at passe paa; han og Jensen var henimod Daggry gaaet frem foran Stillingen til et Forhug ved Chausseen, som Prøjsserne i Nattens Løb havde været i Færd med at bortskaffe, og der fandt begge Døden tilligemed nogle af Folkene — det var et tungt Tab for Regimentet!

Fjenden havde sat sig fast paa nært Hold, sendt sine gode Skytter frem i Indskæringen, og — ethvert Hoved, der viste sig, var Skive!

— Vi benyttede imidlertid Formiddagen indtil Kl. 12—1, da Ilden fra de fjendtlige Batterier sædvanlig begyndte, til Udbedring af vore Bæverhuler, byggede et Par Traverser, og arrangerede os saa bekvemt som muligt paa at modtage Eftermiddags-Regnen af Granater — og den kom ogsaa ganske rigtigt!

Skud paa Skud gik det; overdængede med Jord blev vi, vore Kogekedler blev skudt læk af Granatstumper — men, takket være Vorherre, der — som Mandskabet siger — er bedre end Prøjsserne, blev vort Kompagni dog forskaanet for Tab. To Dages

Hvile har nu hjulpet paa Kræfterne til igen at være parat de kommende 6 Døgn, og i Morgen, Søndag Aften den 10., begynder vi.

Opholdet i Guderup den 8. og 9. til Søndag Middag den 10. April var lyst og venligt. Hjertelig Gæstfrihed mødte os, og Biskop Hansen og hans elskværdige Familie — Bispinden, de tre hjemmeverende Døtre, Margrethe, Sophie, Kathinka, samt som Gæst Frk. Castrup — lod de taknemlige Krigere medbringe Billedet af et dejligt Hjem — for os vidunderligt som et Eventyr fra Tusind og en Nat! Musik, Sang, kærlig Deltagelse paa Baggrund af Kanontordenen og Kampen, vi kom fra og drog tilbage til.

Jeg havde 7. April været udsendt af Regimentet for at ordne Kvarteret paa Als, og havde i Guderup været saa heldig at finde det Hjem, jeg nok kendte af Omtale, men aldrig havde besøgt.

— — — At andre ogsaa tænkte venligt paa os, vil følgende Brev vise.

Store Vi, Lørdag 26. Marts 1864.

Hvilken stille, fredelig Aften dog! Jeg var med Frederik og Anna gaaet lidt ud, op over Bjerget, hvorfra vi saa alt ligge saa fredeligt rundt omkring, og over en Lyngstrækning ned ad Lyngeraa til. Der ligger et lille Vand og tæt ved har der været et Teglværk, en Dæmning af Murbrokker gaar tværs over Vandet, og rundt om ligger endnu Stumper af Teglsten. Der havde vi sat os ned paa en Tue, da Kirkeklokken netop begyndte at ringe til Helligaften. Uffe gik i sine egne Tanker og betragtede Vandet, og Luften var saa mild som paa en Sommeraften. Hvilket fredeligt lille Billede! og hvor svært dog at tænke sig Krigen og alle dens Rædsler saa nær ved!

Da vi kom hjem, laa der et Par Ord fra din Fader; han skriver: »Hver Dag er her nok at gøre med Husbesøg, Sygeberrettelser, Daab, Begravelser. Samfundet mellem Menigheden og Herren paa den ene Side og indbyrdes med hinanden og Præsten synes at tage til i Inderlighed og Styrke« . . . Det var skrevet den 24., og da havde de kun en General og 14 Mand, men ventede Østerrigere i den Uge.

Det er jo nu mange Aar siden, at Du paa denne »stille Lørdag Morgen« forlod Kjøbenhavn for at rejse til Frijsenborg. Ja, det er længe siden, og dog, naar jeg nu tænker derpaa, forekommer det mig saa nyligt, at jeg gik ud for at sige Dig Farvel; da var Du allerede borte!

Ja, Du ler jo altid af mig, naar jeg siger, at det altsammen maatte ske som det gjorde; men tror Du dog ikke ogsaa, det var Vorherre, der styrede det saaledes den Gang? og har han dog ikke altid saa forunderligt ledet vore Veje, uden at vi engang ret selv vidste, hvorhen vi gik? Den Gang havde vi jo dog ikke været i Stand til at forstaa hinanden, men saa førte han os hver sine Veje, saa at de Aar nu ligge som en Drøm — en Drøm, der bragte os til Forstaaelse af os selv og af hinanden. Og hvorfor skulde vi saa ikke ogsaa roligt lægge Fremtiden i hans Haand?

1. Paaskedag.

De andre er nu gaaet i Kirke, og Astrid sidder og læser i Annas Album; hun kender nu alle Billederne; men naar hun kommer til Dig, siger hun altid, at det er Skovfogeden! Hun tror vist nok, at alt, hvad der har Skæg, maa være Skovfogeden; thi da Vinsted kom forleden, kaldte hun ogsaa ham for Skovfoged. — Skovfogedens har en tysk Karl, men en Pige og en Dreng, som er saa danske, at de er nærvæd at komme op og slaas med Karlen. Forleden havde Drengen, da der kom to Mænd med slesvigholstenske Kokarder kørende gennem Lyngeraa, i Spidsen for Byens øvrige Ungdom løbet ud og hujet efter dem og raabt, at »Storken havde

nok været paa deres Hat!« Iforgaars Aftes var der kommet en Flok Piger og havde sunget: »Schleswig Holstein« udenfor deres Vinduer, men saa gik Pigen og Drengen ud og sang: »Dansken har Sejer vundet!« — de andre hørte ganske roligt derpaa, men sang saa til Afsked en anden tysk Sang.

Den 31. Marts.

Jeg havde villet vente med at sende Brevet til vi havde faaet Bekræftelse paa noget af alt, hvad der i disse Dage fortælles; men da nu din Faders Brev kom i Aftes, vil jeg dog ikke vente med at sende det.

Den 2. April.

Brevet kom dog ikke bort; jeg syntes jo nok, jeg maatte faa noget at høre fra Dig, før jeg sendte det; og saa kom der jo ogsaa et Brev *fra Dig* tilligemed Marias. Og det var skrevet netop paa den samme Dag, som jeg skrev til Dig; maaske netop medens jeg sad og skrev til Dig — ogsaa den Aften i Fjor sad Du og skrev til mig om det samme, saa at vi nu igen mødes paa den samme Aften.

3. April.

Længere kom jeg ikke i Gaar; saa kom Køsters med deres Børn, som skulde lege med Astrid, og saa kom Jepsens fra Valsbøl — det blev et helt Selskab. Og da de saa var gaaet, skrev jeg til din Fader, for at fortælle ham, hvad jeg havde hørt fra Dig og fra Kjøbenhavn. Nu er Anna kørt med Astrid ned til Neergaards for at faa hende vaccineret tilligemed deres Børn; der skal have været nogle Koppetilfælde her i Egnen. Og saa vil jeg

da nu begynde igen, hvor jeg slap i Gaar. Ja! jeg blev meget glad over dit Brev, og over at se, hvor venligt I dog ogsaa imellem kan have det ovre paa Als, naar I faar Lov til at komme over og udhvile Eder lidt. Jeg saa af en Avis, at din Korporal Fritz var mellem de saarede.

Frederik havde jo ment, at det vilde komme til en Afgørelse med tysk Sprog i Gaar og at han var sin Afsked nær, men da Sogneraadene var inde i Gaar, var der slet intet blevet afhandlet i den Anledning, og da Anna nu kom hjem fortalte hun, at man mente, at det nu var kommet til en Standsning med Afskedigelserne, formodenlig siden Offentlighørelsen af deres Fremgangsmaade. Hun havde været sammen med en Skovfoged nordfra, som mente, at et Hovedangreb var i Gang i Dag eller i Morgen, da han fra sine Vinduer kunde se dem manøvrere med Kanoner og Pontonbroer. Nu — jeg bryder mig ikke meget om at høre efter alle saadanne Efterretninger eller anstille Betragtninger derover.

Jeg tror, at Vorherre vil føre alting, som det er bedst for enhver især og for os alle; i hans Haand staar jo Du og vi alle, og saa kan vi jo roligt oppebie, hvad der kan komme. Maaske det dog ikke varer saa længe, før vi igen kan ses, og I alle kan faa det lidt godt efter den lange besværlige Tid.

Godnat! Det er nu silde; dog for Dig kommer det maaske ikke i Betragtning, om det er Nat eller Dag. Jeg synes somme Tider, det er saa underligt saaledes hver Dag at kunne gaa ganske roligt i Seng, medens Du, min Ven, maa færdes omkring baade ved Nat og ved Dag, og slet intet at kunne hjælpe derpaa; og

saa tænker jeg paa, hvordan jeg dog skal være god nok imod Dig, naar Du engang kommer tilbage, og hvad godt jeg vel kan gøre Dig. Nu — Vorherre forstaar det vel bedre; han velsigne og bevare Dig og os alle!

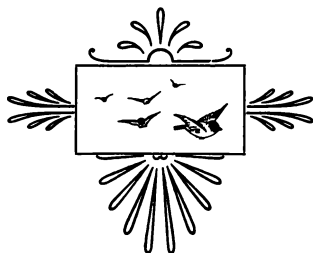
Din

Charlotte.

Dette kærlige og velsignede Brev modtog jeg, da vi rykkede paa Forpost ved Dybbøl om Aftenen den 10. April 1864.

Paa Konvoluten har jeg skrevet: »*Modtaget under Udrykningen til Skanserne ved Dybbøl 10. April — sent om Aftenen —, mens Granaterne bragte Forstyrrelse i de fremdragende Kolonner!*

Faren, Mørket, alt forsvandt i Tak for den kærlige Hilsen!«

VII.

12. April. En Grøft bag Skanserne. Noget flove blev vi i Gaar Aftes ved Ankomsten til Barakkerne, da vi *ikke* fik Lov til at bebo dem. Granater og Granatstumper regnede ned omkring dem, og saa maatte vi da bide i det sure Æble og slaa os til Ro i Grøften, hvor vi endnu residerer. Det har været en stille, men kold Nat; Skydningen er intet Øjeblik ophørt, fortæller de aarvaagne Beboere af Lejligheden; selv har jeg ved Hjælp af et Knippe Halm sovet varmt og godt lige til Morgenen brød frem; det sidste, jeg mindes, var ikke Skuddene — Øret sløves formodenlig for Lyden —, men Ildlinierne gennem Luften, retlinede, parallele, nogle Stykker følgende hverandre, med Hilsen fra Batterierne paa Als til de fjendtlige Anlæg udenfor Skanserne. Det er Major Jonquière, der for Tiden om Dagen udsætter Linierne, hvorefter der skydes om Natten; vidunderligt, at en saadan Beregning virkelig er mulig!

Desværre er Hatten skudt af Dybbøl Mølle — det var slemt, da vi alle holdt meget af vor udholdende Kammerat paa Bakketoppen.

Solen er nu begyndt at hæve sig paa Himlen, og rundt omkring spises Frokost, dels i, dels oven-

for Grøften. Flæsk, Kaffe, Øl, The serveres ved de forskellige Smaaselskaber, alt efter enhvers Smag.

Jeg har været nede ved Sundet for at vaske mig — en Granat kom i det samme derved og vilde ogsaa vaske sig — har gaaet en lang Tur i den smukke Morgenstund, og befinder mig, tillige med det øvrige Regiment, saare vel.

Det var en varm Dag i Gaar (den 11.), da vi laa i Reserve bag VIII, og desværre blev den ikke uden Tab for os, da der henimod Morgenstunden alarmeredes, og vi rykkede ind i vor fremskudte Stilling — et Hegn mellem Skanserne; en Granat kom paa et uheldigt Sted skraat ned over den Række af Folkene, der laa bag Jordvolden; den dræbte fire og saarede en (Korporal Petersen) af 4. Kompagni; jeg stod faa Alen bag Voldlinien, da Ulykken skete, og maatte med Sorg se, at anden Hjælp end Ambulancens lod sig ikke bringe.

De stakkels Folk laa i Hjørnet ved Gærdet, da Granaten sprang imellem dem. Stumper af Munderingssager og Klædningsstykker hang i Grenene; én levede nogle Minutter og klagede sig, da Ambulancen bar ham bort — de øvrige var stendøde.

I Grunden ventedes Storm, men den udeblev.

— — —

Underligt vil det være, naar en Gang — under fredelige Forhold — dette Terræn, hvori vore Boliger findes, genses: til hvert Gærde og hver Hule knytter sig en Erindring om en Episode af Krigerlivet, snart om en gemytlig Scene, som naar »Jens« giver Vittigheder tilbedste om de 4 Skillings (de store) og de 2 Skillings (de smaa) Granater, snart om en mørk og uhyggelig Nattetur, som den for-

leden (mellem 10. og 11. April), da vi arbejdede ved VI paa en Løbegrav, mens de eksploderende Granater oprodede Jorden omkring os.

Alt staar iøvrigt vel til; Skanserne holder vel nok en Stund endnu, men længe varer det neppe, før Fjenden forsøger sin Lykke!

Det er en utrolig Masse Ammunition, Prøjsserne bortskyder; de store Spidsgranater, der eksploderer ved Anslaget, er de værste; de ødelægger saavel Værkerne som Menneskene.

Man vænner sig imidlertid til den evige Dundren og derefter følgende Eksplosion, saa at Følelsen derfor tilsidst sløves, og man spiser, drikker, sover som om aldrig et Skud var skudt.

Gid vi nu maa forstaa at være beredte i den afgørende Time!

— — —

13. April. Ved Skanse II. Formiddag. Hvorledes man befinder sig efter i 3 Døgn at have været uden Bekendtskab til det Indre af et Hus? Man befinder sig saare vel, naar Hensyn tages til den luftige Tilværelse, og til den dundrende Musik, her opvartes med; jeg ligger i dette Øjeblik med min Deling mellem I og II, lytter til den evige Susen i Luften, til Skraldene af de eksploderende Projektiler, og er Vidne til hele det Oprin, der den 2. April fyldte os med Uro og Skræk, mens det nu — ja, jeg véd neppe, hvorledes jeg skal beskrive de Følelser, hvormed man hører Drønene, føler Rystelsen i Jorden, eller lejlighedsvis overdænges med Jord; saa fredeligt som hjemme er det jo rigtignok ikke, men Sindet bevæges ikke derved som den første Dag!

I Nat var det dog noget mere end almindelig storartet. Efter Ingeniørernes Sigende er der ingen Nat skudt saa meget som den sidste; Ildbuerne i Luften krydsedes; de syngende Haubitsgranater (Lærkeunger kalder Folkene dem) bevægede sig adstadigt fremad i krumme Baner, idet de fandt Vej til Skanser og Løbegrave; 2—3—4 Stykker ad Gangen bragte Hilsen fra vore Værker til Fjendens Parallel; Svar fulgte øjeblikkelig og Luften sitrede af Drønene. For os, der laa under aaben Himmel bag et lavt Brystværn, var Skuespillet imponerende: Lige overfor os Broager-Batterierne, der med faa Minutters Mellemlum over Vandet sender os en af de »store« — saaledes benævner Folkene dem (Spidsgranater, udskudt af 24 Punds riflede Kanoner, Projektilet vejer 56 Pund) — foran os, bag os og paa alle Sider!

Trods alt drikker vi nu Kaffe i Læ af Brystværnet, ønskende, at vi ikke maa faa det værre!

Vi ligger ved Siden af II; jeg var derinde i Gaar Aftes under Afløsningen — det er et eksponeret Værk med en rask Besætning under skiftende Kommando af Anker og Castenschiold; skøndt man maa lade Tyskerne, at de skyder godt, er dog Skansens Kanoner i taalelig Orden, trods den Hagl af Spidsprojektiler, der ødsles paa dem*).

Kunde det ses — det Syn og de Optrin, der frembyder sig i en beskudt Skanse! Beskrives kan

*) Mod Aften blev dog alt forandret; Nr. II fik for meget! Stillinger blev knuste, Kanoner skudt i Stykker, ja selv Krudtkamret blev ødelagt, saa Løjtnant Anker maatte foreslaa en Del af Ammunitionen flyttet fra Skansen.

det neppe, og det første Indtryk er Forbavselse over, at Mennesker, levende Væsener, færdes der; dog, det gaar jo!

Vejret holder sig ganske smukt. »*Broager dæk!*« raaber min Skildvagt — det Raab, som er gentaget hundrede af Gange i dette Døgn; et dumpt Bulder, en Rysten i Jorden, og en Mængde nedfaldende Jordknolde fængsler et Øjeblik Opmærksomheden, og saa gaas videre i enhvers Beskæftigelse igen; af og til kommer rigtignok en hel Granat eller Stumper af den med i Jordregnen, og af og til fortæller vel ogsaa en klagende Stemme, at den ikke fór med Lempe — men Gud ske Lov for dem, der endnu har Mod og Kræfter til at forsvare Skanserne og vort Land!

— — —

Aften samme Dag. Ved Afløsningen om Aftenen eller rettere Natten foretog Fjenden samtidig et Angreb for at bemægtige sig Skyttegravene paa venstre Fløj. Det lykkedes desværre alt for godt, og c. 70 Mand af 6. Kompagni (Kaptajn Clausen), der havde Forpostlinien, blev taget til Fange.

Uhyggeligt var det for mig at blive sendt tilbage fra Skanserne til Brohovedet for at finde Baumgardt med Halvkompaniet — *éne* over det stærkt beskytde Terræn — i Mørke, mens Granaterne sprang, snart over mit Hoved, snart omkring mig.

— — —

VIII.

15. April. En Løbegrav mellem IV og V. Morgen. Hvor det var en forfriskende Hvile fra i Morges ved Daggry til nu Kl. 8; jeg har sovet og drømt; jeg var i Hjemmet og talte med kære Venner, men i Drømmens Billeder blandede sig andre Forestillinger; en urolig Følelse af, at jeg havde meget at udrette — en Travers skulde bygges, Folkene havde ikke Dækning nok; det forekom mig, at jeg saa et Hul, som en Granat havde slaaet igennem Brystværnet — mærkelig nok véd jeg ikke i Søvne at have hørt noget Skud, skøndt Snese af Bomber er eksploderet heromkring.

Hvilken forunderlig Styrelse raader dog ikke for alt! Forleden, da vi stod ved I og II, fik vi Folk begravede af Jord, fik Glas og Kopper slaaet i Stykker, fik Geværerne splintrede, og dog havde Kompagniet kun 4 saarede! I Morges ved Daggry, da min Hviletid skulde begynde, havde jeg opsøgt Jordbænken i vor Bæverhytte som passende Leje; det var koldt, og en Artillerist tilbød mig sit uldne Tæppe til at lægge over mig, men det var overpletlet med Blod — brugt under Transporten af en saaret Officer til Ambulancen; jeg lod ham da beholde det, foretrækkende som Hvilested den fri Himmel og varme Morgensol. Kort Tid efter slog en Bombe gennem Loftet og eksploderede i den Hytte, jeg først havde valgt.

Lige for mig ligger den stakkels lemlæstede Dybbøl Mølle; et Par hundrede Alen til venstre (jeg sidder op til Brystværnet med Ansigtet mod Sønderborg) ligger vor stolte Nr.VI, rigtignok noget svæk-

ket af de sidste Dages Beskydning. Prøjsserne arbejde herudenfor — en lang Løbegrav gaar fra Avnbjerg herhen imod, til sidst i Zigzag; i min Kikkert kan jeg næsten skelne Ansigtstrækkene, naar — som ofte sker — et Hoved kigger op over Graven.

— Middag. Skydningen vedvarer uafbrudt; det er en ulige Kamp, og Skanserne lider temmelig meget. Prøjsserne synes betænkte paa at gaa systematisk fremad i Angreb paa eller Belejringen af Stillingen; vil de ofre saa mange Menneskeliv, som det vil koste at tage den? Man maa jo formode det — vi faa da sælge vor Plads saa dyrt som muligt!

I det hele taget gaar det vel ret godt; men det daglige Tab maa jo nødvendigvis udøve nogen Virkning paa Folkene, der bestandig, uden nogen egenlig Virksomhed, udsættes for stor Fare, og den oplivende Virkning af 17. og 28. Marts begynder at tabe sig lige overfor den anstrengende Tjeneste, og de mange lemlæstede Kammerater; og de faa bliver bestandig færre! siden 17. Marts er Halvdelen blevet borte af min Deling — syge, saarede, døde, og saaledes staar det til mange Steder!

Dog, hvordan det end gaar, saa er det unaturligt for en Soldat ret længe ad Gangen at se Skyggesiderne af Livet; man glæder sig over, hvad man har, og tænker ikke saa overmaade meget paa den Dag i Morgen; hver Dag har nok i sin Plage! I Morgen Aften skulde 5. Regiment over paa Als for at hvile sig i 3 Døgn — hvis ellers intet sker.

Det gaar fremdeles saa lystigt med Bomber og Granater, at man glemmer at lægge Mærke til dem

og kun ser sig om, naar Splinter af Barrikaderne eller en Stump af Brystværnet gør en lille Luftrejse.

16. April. Afløsningen er besværlig; skønt Tiden derfor forandres — for Øjeblikket finder den Sted mellem 9 og 10 Aften — véd Fjenden formodentlig Besked derom, og Terrænet mellem Skanserne og Sønderborg overdænges da med Granater, Bomber Shrepnells og andre mærkværdige Mordinstrumenter, og ofte har jeg under det frembrydende Mørke hørt, hvor godt de har truffet i de udrykkende Kolonner.

Da vi i Gaar Aftes drog tilbage, slap vi uskadt igennem Skærsilden. I Gaar havde Kompagniet kun 2 Mand letsaaede. Man mente, at Brohovedet skulde være vort Opholdssted i Nat, men vi fik kun en Mark noget tilbage for Skanserne til Hvileplads; i de forløbne 6 Døgn har Mandskabet (og vi andre selvfølgelig ligesaa) kun 1 Nat haft Tag over Hovedet fra 12 til 3¹/₂ i det østre Brohoved — Folkene i Telte, vi i et lille Hus; det er slemt, at Overkommandoen ikke hurtigere kan træffe Dispositioner til at ordne denne Art Sager — Telte turde der vel være nok af i Kjøbenhavn!

Vi fik noget Halm bjerget i Gaar Aftes, og jeg har for Resten sovet meget godt i en lille Fordybning, udfodret med Halm og dækket med Halm og Jord, skøndt Natten var kold.

Vi har bogstavelig ligget midt i Ilden; en Kamp udviklede sig mellem Flankebatteriet paa Als og Fjendens Batterier ved Ragebøl; lige over vore Hoveder fløj Granaterne, udskudt af Kaufmanns svære Kanoner, for at forstyrre de fjendtlige Arbejder foran Stillingen; 4—5 Stykker samtidig trak lysende Nodestreger over vore Hoveder! De fjendtlige Batterier

gjorde Gengæld ved at beskyde det Punkt, hvorfra de lysende Buer udgik — et forskelligt hver Aften!

Skud paa Skud drønedes — Ildlinierne krydsedes i Luften over vore Hoveder, indtil jeg sov — hvilket ikke varede længe.

Sandsynligvis har Skydningen vedvaret hele Natten, at dømme efter de mange Huller i Brystværnet ligeoverfor.

Fjenden har igen faaet afbrændt en Del Gaarde paa Als. Mon vi skulde leve i Fred derovre i vore 2 à 3 Hviledage denne Gang? I Aften skal vi efter Bestemmelse drage derover — jeg véd endnu ikke hvorhen.

IX.

18. April. En Mark nord for Sønderborg. Kampen om Dybbøl er endt; Solen belyser de af Fjenden besatte Højder ved Dybbøl Mølle; i Formiddags Kl. 10 à 11 blev vi alarmerede i Barakkerne bag Byen; alt marcherede op, og 5. Regiment fik Ordre til at besætte Strækningen langs Kysten henimod Flankebatteriet; stærke fjendtlige Kolonner rykkede allerede ned ad Chausséen lige overfor, beskydt af vore Batterier — ogsaa Geværssalver afgaves over Sundet, og et Par Mand af mit Kompagni blev saarede under Fremrykningen.

Snart var de sidste af vore Afdelinger, 3. og 18. Regiment, der havde besat Brohovederne, gaaet over Broen. Brændende Stumper af Skibe, Pontoner og antændte Huse i Byen i Forbindelse med Krudtrøgen gjorde Luften tyk og uigennemsigtig.

Hvorledes det er gaaet under selve Kampen om Skanserne vides ikke af os; en Mængde Officerer og mange — om end ikke procentvis saa mange — af Mandskabet siges at være faldne. At Skanserne maatte falde, var man i de sidste Dage forberedt paa; nu er det sket, og jeg haaber vi ikke har kæmpet uværdigt om den tabte Stilling!

Lige overfor os, paa den anden Side af Alssund, der jo her kun er faa hundrede Alen bredt, ligger en Del saarede og døde — midt mellem begge Ildlinier; nu kom én paa Benene og søgte at redde sig; de stakkels saarede! — i 6 à 8 Timer har de ligget uden Mulighed for Hjælp.

Fjenden beskyder vore Batterier her, og Kuglerne flyver hen over Hovedet paa os, der staar noget lavere.

Streng Dage — disse sidste — for os alle; i Nat havde jeg Arbejdskommando nord for Kirkebatteriet; Kaptajn Brummer var ledende Ingeniør-Officer; en Granat faldt midt iblandt Arbejderne paa Pladsen, hvor Arbejdet fandt Sted; alle styrtede til Siden, men — vidunderligt nok! — slap man med Skrækken og en Jordregn. Sent paa Natten kom vi hjem til Barakkerne — saa trætte og udasede, at vi neppe kunde samle Tankerne og fatte Betydningen af Raabet, der ved 10-Tiden lød ind til os: „**Skanserne stormes!**“

— — —

Naa, vi faar jo trøste os med, at *vi blev i dem* saa længe vi kunde!

Til Ryes Brigade*).

Gamle svenske Krigskammerater holdt for faa Aar siden 40-Aars Mindefest for Deltagelse i den dansk-tyske Krig; i »Stockholms-Tidningen« for 30. Juni 1904 berettes derom:

. . . »Fyrtio år äro en lång tidsrymd, men minnen af sådana dagar som dessa, på (Dybbøl och) Als, blekna icke. Det var skandinaviska dagar, kanske med många tal och med mycket punch, men *äfven med ärligt uppsåt at offra lif och blod för den öfverfallne och nödställde brodern*

Og mange af vore Venner drog til Ryes Brigade sammen med vore egne fra Dybbøl og Als — de mindedes smukt ved samme festlige Lejlighed gennem de stemningsfulde Linier:

Kamrat, som föll i strid på Danmarks jord,
Vid sidan af »den tappre Landsoldaten«!
Du föll med ära. Dag ej blifver spord,
Då du förglöms af svenske Krigskamraten.
Sof godt til dess den väcks den hela rad
Af »Sveas Krigare« till Slutparad.

En stolt Parade vil i Sandhed »Sveas Krigere« fremvise, naar de samles fra Finlands, Ruslands, Polens og Tysklands Sletter — de Gutter, der fulgte Carl XII og Gustav Adolf (Leipzig 1630);

*) »Nordsjælland«, Helsingør; 15. Maj 1907 Nr. 110.

»i hvis Tjeneste man vel kunde blive salig, men ikke rig«, som Fryxel bemærker.

Stolttere Kriger findes ikke i nogen europæisk Hær, viser Historien; at den taler Sandhed og Krigeraanden, ogsaa i vor Tid, er lysvaagen, viser vore Venners Deltagelse i vor Kamp paa Dybbøl og Als!

Det var den 17. Maj 1864, at Udrykningen fra Sønderborg mod Skanserne fandt Sted for 5. Regiments Vedkommende; det var Meningen, at Regimentet, sammen med sin Brigadekammerat, 10. Regiment, understøttet af 4., skulde foretage et Udfald mod Ragebøl og Sattrup — en større Reconnoscering — og mulig Tilbagekastning af de tyske Tropper, hvis Nærhed ved Skanserne begyndte at blive generende.

Vi stod just og nød Solskinnet tidligt paa Formiddagen, mens Sneen endnu hist og her pletvis dækkede Jorden; Luften var gennemsigtig og klar, saa at man kunde se over hele Sundeved, og Folkene var glade ved Udsigten til at komme udenfor den Ring af Skanser og Løbegrave, de til daglig færdedes i; Sang og Skæmt klang ud over Marken, da en ung Mand blev præsenteret for Officerskorpset af Chefen og fik sin Plads anvist som Delingsfører ved 5. Regiments 4. Kompagni — samme Kompagni, hvorved jeg stod — under Premierløjtnant Jacobsen; det var *Premierløjtnant Bernhard Baumgardt, konglige Vestmanlands Regimentet, Stockholm*, der var kommen Aftenen forud, og straks fik Kriger-Indvielsen.

Faa Minutter efter hans Ankomst rykkede vi ud; Ragebøl Skov var det første Maal; der mødte

dog ingen Modstand; den var svagt besat, og de fjendtlige Patrouiller, der fandtes, tog skyndsomst Flugten; men saa *var — Freden forbi!*

Hornsignaler smældede i Luften fra alle Byer og Gaarde mellem Ragebøl og Ulderup, hvor General Goebens Hovedkvarter var, og snart blinkede tætte Rækker Pikkelhuer i den klare Luft paa alle Veje hen imod os.

Et underligt Øjeblik, naar man ved, at i Løbet af den næste halve Time tårner Masserne sammen; i Kikkerterne ser man Kolonnerne spredes, tage Stilling i Terrænet, og faa Minutter efter begynder Kuglerne at fløjte om Ørene paa os — og vor *svenske Ven, Løjtnant Baumgardt.*

Ja! At vi andre, som i Løbet af et Par Maaneder var trænerede sammen ved Dannevirke og Dybbøl, tog det med Ro, var jo rimeligt nok, men naar denne unge Officer, kommende direkte fra Eksercerpladsen i Stockholm og Selskabslivet der, med fuldkommen Ro passede sit Arbejde, ledede sin Afdeling, opmuntrede sine Folk — rigtignok i et Sprog, som Fynboerne begreb meget lidt af — saa var det al Ære værd; foretoges der et Angreb, og vore danske Jenser hørte deres Løjtnant raabe: *Springmarche — Gossar!* kiggede de op lige overfor det nye Ord — paa Dansk er Kommandoen: *Giv Agt, Løb!* — men naar deres Fører saa, ligesom den tapre Løjtnant Zidén i Fændrik Stål, hurtig var forud for sin Trop, saa behøvedes der ingen yderligere Forklaring — de fulgte rask efter!

Det var ved 10-Tiden om Formiddagen, vi rykkede ud, og det var mellem 7 og 8 om Aftenen, at vi rykkede ind bag Skanserne igen — han og

jeg som de eneste to af fem Kommanderende, der om Morgenen drog ud, som ikke var saarede eller faldne; Kompagniet mistede hver 8. Mand!

Saaledes var Løjtnant Baumgardts Indvielse, Prøve paa staaende Fod i Krigshaandværket kunde man kalde det, som han bestod til 1. Karakter med Udmærkelse; i denne lange Dag havde vi ogsaa været i Ilden hele Tiden i en ret eksponeret Stilling — det kneb at faa de Saarede bragt tilbage, og et Par af Ambulancen blev skudt!

Som Begyndelsen, saaledes Fortsættelsen under Dybbølkampen, hvor den Kunst at være *taalmodig* under Besværligheder og bestandige Tab kunde udvikles og blev udviklet af ham til Ære for det Land, der fostrede ham, og den Hær, han tilhørte.

Og dog er det maaske en af de vanskeligste Opgaver, en rask Soldat kan faa stillet, at vise sin Villighed til at ofre Livet ved den passive Modstand, som Dybbølkampen maatte kræve mod den store Overmagt; det er uden Tvivl rigtigt, hvad Dr. Moltesen bemærker i sit Foredrag om Forsvars-sagen*): *». . . thi det, at vi holdt os saa længe mod Overmagten i Dybbøl 1864, betyder mere end Sejren ved Fredericia 1849.*

Og enhver, der hjalp os ved at hævde Danmarks Ære, fortjener vor varmeste Tak — han hjalp til at bygge det Danmark op, der har *Villie* til at leve; og at Kaptajn Baumgardt, Livet igennem, bevarede i trofast Erindring Minderne fra vor Kamp, det viser hans Eftermæle blandt Mandskabet i Vestmanland-Regimentet, hvor danske Sange og Erin-

*) Dansk Tidsskrift, April-Hæftet 1907, Side 615.

dringer fra Felttoget, fortalt af den kære Kaptajn, vil vedblive at leve*). Hvad der siges om Fændrik Stål, passer i Sandhed paa Kaptajn Baumgardt:

Han sett så mången blodig dag,
 så många faror delat,
 ej segrar blott, men nederlag,
 hvars sår ej tid har helat.
*Så mycket, som re'n världen glömt,
 låg i hans trogna minne gömdt.*

En *uforfærdet Soldat*, en *trofast Ven* og en human og *elskværdig Overordnet* var den Mand, som forleden begravedes i Båstad paa sin 71-aarige Fødselsdag, lige taknemligt mindet af Svenske og Danske.

For sidstnævnte Forhold er det saare betegnende, at Kaptajn Baumgardt en Del Aar efter Krigen fik sin gamle Oppasser »Peter« opsøgt gennem Regimentet, og betragtede det som sin Opgave paa bedste Maade at befri ham for økonomiske Besværligheder.

En gammel Krigskammerat.

*) Se Vestmanlands Allehanda for 6. Maj 1907, Nr. 53.

DIS-Danmark

1 0 5 6 0 7

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK